

Nitimrtvimnitiživim

PETER KOLŠEK

Odgrobadogroba

režiser **Jan Cvitkovič**

Slovenija, 2005, 110 min.

premiera Ljubljana, CD, 10. 11.

2005

film

Jan Cvitkovič je v slovenski film prinesel veliko tistega, česar nikoli ni imel ali pa je imel zelo malo: sposobnost sublimacije banalnosti, celo verizma; elementarni občutek za razpiranje detajla, v katerega se naseli neka relativna celota; avtentičen odnos do socialne margine; občutek za humor. Cvitkovič ni »priplaval po župi« filmskega akademizma, še manj je priletel na krilih kakršnega koli intelektualizma. Kar z neba je padel in takoj je bilo očitno, da je padlo nekaj talentiranega. Ta izvoljena pozicija je jasna tudi njemu, nanjo računa. Sicer v četrtek zvečer, neposredno po premieri novega filma, po televiziji ne bi tako nepremišljeno izjavljaj, da ni problem, če ne bi mogel živeti od filma, kajti on lahko počne kar koli drugega. Vse kaže, da to celo verjame!

Nobenega dvoma ni, da je v Perotu, ki se od groba do groba prevaža z zadnjim kompletnim fičkom v Sloveniji, nekaj avtobiografskega, kakor je bilo v Diziju iz filma V leri izpred šestih let, pri katerem je Cvitkovič odločilno sodeloval. Ko je leta 2001 posnel film *Kruh in mleko*, s katerim je postal za Slovence in za pol Evrope auteur, se je od Dizija radikalno odmaknil in ga z obvladano distanco do socialnega ekscesa prerasel. Zdaj se je k njemu vrnil; Dizi očitno ni diplomiral, vrnil se je domov na podeželje, kjer namesto odbitega modrovanja piše odbite pogrebne govore. Ta avtoboigrafičnost pri Cvitkoviču seveda ni dobesedna in zunanja, gre za stanje duha, s katerim se avtorsko najlaže istoveti. To je stanje ležerno negibne subjektivnosti, v katerem so akcijo, ambicijo ali zgolj užitek zamenjali filozofična retorika, obešenjaštvo in absurd. V tem je

nedvomno nekaj balkanskega esprita, ki je morda osnovna esenca Cvitkovičevega filmskega imaginarija, a narobe bi bilo, če v njem ne bi videli tudi sublimacije obče ljudske mentalitete, ki jo raztaplja v svojih likih. Cvitkovič ni avtor urbanih turbulenc in mnogo bliže kot postmoderna sofistika mu je magični realizem.

A vse to so elementi za avtorsko estetiko, po kateri bo svoj najboljši film, upajmo, šele posnel. Evidentirati jih je mogoče tudi v filmu *Odgrobadogroba*, nekatere celo prvič (na primer diskretni šepet minljivosti, ki prihaja iz nejasne transcendence), čeprav to ni film, v katerem bi se zgodila njihova kulminacija. Osnovni problem je ta, da je Cvitkovič profil blokiranega, obešenjaško retardiranega posameznika, iz katerega naj bi spregovorila višja modrost, v celoti gradil na ozadju kolektivne patologije, ki jo tukaj predstavlja neka brezčasna in brezkraina vas. Nihče v njej ni obdarjen z »normalnostjo«, vsi so tako ali drugače zaznamovani s svojo specifično inhibiranostjo (redki, ki niso, na primer Vilma in njen sin, pa v filmu nimajo kaj početi), kar filmu sicer omogoča nekatere izborne komične učinke, a zavira konstitucijo relevantnega socialnega sveta, s katerim bi Pero kot izjemni posameznik šele vzpostavil smiselno, napeto, konfliktno, kakor koli zavezujoče in zanimivo razmerje. Njegova pozicija se na ozadju te kaotične patologije razblini, zato zares ne (spre)govori niti mrtvim niti živim.

Cvitkovičev film vzpostavlja svet, ki naj bi visel strmo v grob, kakor na koncu visita osrečeni dedek in njegova nova gospa. No, ta osnovna nagnjenost je vsekakor zagotovljena, a tisto, kar filmu manjka, je srh strmoglavljenja. Zaradi prvega dejstva je *Odgrobadogroba* izdelek, ki mu določena gledalska reputacija ne bo umanjala, zaradi drugega pa bomo potrpežljivo počakali na Cvitkovičev tretji film.

Anketa: Odgrobadogroba

Andrej Košak, režiser: »Mislim, da je Cvitkovič napredoval v razvijanju zgodbe. Všeč mi je, da je svojo poetiko nadgradil, in mislim, da lahko od njega pričakujemo še marsikateri dober film. Pri tem filmu mi je všeč, da je manj več. Opazna je selekcija motivov. Predvsem pa ima film močan konec. Ne čudi me, da je v Španiji dobil nagrado, kar je spet dokaz, da je slovenski film veliko bolj cenjen v tujini. S tem pa dokazujemo, da smo v Evropi dejansko mala velesila.«

Miroslav Mandić, bosanski režiser in scenarist: »Zdi se mi, da je to film o hrepenenju. To pa je meni najljubša slovenska beseda. Ni mi še jasno, za kakšno hrepenenje sicer gre, ker še nisem racionalno uredil misli. Vendar hrepenenje vre iz vsakega kadra. Mislim celo, da je to najlepši slovenski film, ki sem ga videl.«

Peter Zobec, režiser in igralec: »Načeloma ne delam primerjav med prejšnjimi in novimi filmi nekega režiserja. Tukaj pa jo moram narediti. Meni osebno je bil bližji in iskrenější njegov prvenec *Kruh in mleko*. Čeprav je bil narejen z veliko bolj skromnimi filmskimi sredstvi. Mislim pa – in to govorim kot star filmar –, da je v razvoju mladega režiserja ta film velik korak naprej. Ne oziraje se na to, da mi je bil *Kruh in mleko* bližji.«

Miša Molk, tv-voditeljica: »Ni primerjave med obema filmoma, čeprav gre za eno avtorsko govorico Jana Cvitkoviča. Presenetilo pa me je, da ga je zapeljalo v liriko. Pravzaprav gre za pobeg fabule v zadnji četrtini filma. Presenetilo me je tudi, da se sooča z iskanjem boga, saj je bil prej zelo realističen in tematsko vsakdanji. Bog je na začetku filma omenjen malo ironično, vendar mislim, da ga on jemlje prekleto resno. In če ga bo našel, nas bo popeljal v nebesa.«

Dražen Štader, režiser: »Jan Cvitkovič je dejansko slovenski Jarmusch. Razviden je njegov rokopis statičnih kadrov, ki so po vseh možnih predpisih predolgi, a še vedno delujejo. Imajo moč. V bistvu ne gre za razvoj v smislu, da bi bil *Odgrobadogroba* kaj več od filma *Kruh in mleko*, gre bolj za poglobljanje. Jan opravlja svoje delo, vendar še bolj globoko, bolj temačno, bolj noro.«

Pripravila **TINA LEŠNIČAR**